

Każdy, kto jest w krainie jezior i lasów choćby tylko przejazdem, zauważy morenowe wzgórza porośnięte nawłocią. To charakterystyczny jesienny

Ryc. 10. Pozostałości zamku krzyżackiego w Szestnie. Fot. M. Olszowska.

rys mazurskiego krajobrazu. Kwitnąca od końca lata nawłóć późna zwana nawłocią olbrzymią (*Solidago gigantea Aiton*) tworzy rozległe żółte połacie. Jest rośliną wieloletnią z rodziny astrowatych. Została introdukowana do Europy z Ameryki Północnej w XVIII wieku jako roślina ozdobna. Obecnie stała się gatunkiem inwazyjnym, skutecznie wypierającym gatunki rodzime. Próby jej niszczenia noszą znamiona pracy syzyfowej (Ryc. 11).

Mazury mają swojego ducha, melancholijnego Smętka. Jedni uważają go za złośliwego demona

szkodzącego ludziom, drudzy za dobrego ducha, który bronił niegdyś tych ziem przed krzyżackimi najazdami i który nadal opiekuje się mazurską krainą,

Ryc. 11. Kwitnąca nawłóć późna obwieszcza początek jesieni. Fot. M. Olszowska.

niezależnie od tego, jakie etniczne czy kulturowe korzenie mają dzisiejsi jej mieszkańcy. Smętek dba, aby ów jakże szczególny krajobrazowo-kulturowy świat dawnych Mazur stworzony przez ewangelickich Mazurów nie odszedł w niebyt. Każdy, kto ma w sercu zapach mazurskich chojek (sosen) i szum jeziornych fal, może zostać przez Smętka zaproszony do wspólnej podróży po nieznanym Mazurach i do „posmętkowania” przy wieczornym ognisku...

ZWIASTUNY MAZURSKIEJ WIOSNY

Maria Olszowska (Mrągowo)

Upodobały sobie północno-wschodni region naszego kraju, bo znajdują w nim dogodne warunki do rozrodu i bytowania. Pojawiają się w marcu, kiedy zazwyczaj leży jeszcze śnieg, a z jezior dopiero zaczyna ustępować lód. Są ozdobą mazurskiego pejzażu.

Dostojny żuraw zwyczajny (*Grus grus*) i rybożerny kormoran czarny (*Phalacrocorax carbo*) to zwiastuny mazurskiej wiosny i wiosennych siewów.

Żurawie oznajmiamy swój przylot charakterystycznym klangorem, przypominającym głos trąbki i zajmują „swój” teren. Na polach i łąkach wydłubują spod śniegu młodzieńską oziminek. Niegdyś były bardzo ostrożne, co znalazło odbicie w powiedzeniu „czujny jak żuraw”. Obecnie zmniejszyły wobec człowieka dystans ucieczki i chętniej przebywają w pobliżu ludzkich domostw. Brodzą powoli z ogromną gracją, uważnie stawiając swoje szczudłowate

nogi. Żywią się głównie pokarmem roślinnym, ale nie gardzą dżdżownicami, ślimakami oraz owadami. Są to duże ptaki (długość ciała około 120 cm), urodziwe i bardzo eleganckie z długimi nogami oraz smukłą, długą, giętką szyją. Żuraw w okresie godowym posiada popielato-szare upierzenie z brązowym odcieniem na grzbiecie, białymi bokami głowy i czarnymi końcówkami skrzydeł. Szczyt głowy przykrywa czerwona „czapeczka”. Charakterystyczny dla tego gatunku jest zwisający z tyłu ciała ozdobny pióropusz, utworzony przez wyrastające najbliżej nasady skrzydeł lotki trzeciorzędowe (Ryc. 1). Swoją rytuał godowy rozpoczynają tańcem, krążąc wokół siebie z rozpostartymi skrzydłami, podskakując i podrzucając w górę kępki traw oraz kamienie. Zazwyczaj na przełomie kwietnia i maja znikają z pól. Jest to czas budowy gniazda, składania jaj (najczęściej dwóch), ich wysiadkiwania i wychowywania potomstwa. Na

gniazdowanie wybierają dość dobrze ukryte śródleśne torfowiska lub moczary. Żurawie rodziny pojawiają się na polach w pełni lata. Przed odlotem zbierają się na zlotowiskach, z których największe obserwuje

uda. Z tyłu głowy formuje się z piór zawadiacki czub (Ryc. 2). Samica składa zazwyczaj 3–4 jaja. Kormoran podobnie jak żuraw kończy odchowywać młode w sierpniu. Jest chroniony częściowo.

Ryc. 1. Żurawie przylatują wczesną wiosną. Fot. M. Olszowska.

się na Bagnach Nietlickich. Żuraw jest objęty ochroną ścisłą.

Kormoran jest mniejszy od żurawia (długość ciała około 90 cm). Żyje w nadrzecznych koloniach nad wodami jezior i tutaj gniazduje. Jest znakomitym lotnikiem i łowcą polującym na ryby. Doskonale pływa i nurkuje, wiosłując przy tym nogami oraz skrzydłami. Palce kormorana spięte są błoną a dziób zakończony jest haczykowato. Te cechy gwarantują mu łowiecki sukces. Kormorany w przeciwieństwie do innych ptaków wodnych nie posiadają gruczołu kuprowego, dlatego po wyjściu z wody muszą z rozpostartymi skrzydłami suszyć namoczone pióra. Ptaki wkrótce po przylocie zaczynają toki. Samiec w gnieździe macha skrzydłami, głowę układa na grzbiecie, przyjmując różne pozy. Wydaje przy tym głos przypominający krakanie. Dorosły ptak ma ubarwienie czarne z metalicznym połyskiem, białe policzki, podbródek i gardło, a skórę wokół dzioba żółtawą. W upierzeniu godowym białe są również boki głowy i szyi, pojawia się też duża biała plama u samej góry zewnętrznej strony

Ryc. 2. Kormoran w upierzeniu godowym. Fot. M. Olszowska.

Pierwsze sznury emigrujących kormoranów i V-kształtne klucze żurawi pojawiają się na niebie we wrześniu, zaś ostatnie w listopadzie. Jednak tym razem zwiastują nadchodzącą nieuchronnie zimą...